

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

دوره ترمین

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

دوره ترمین

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

دوره ترمین

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

بررسی نقش هوش هیجانی در پیشرفت تحصیلی فارسی آموزان غیر ایرانی

زهرة صدیقی فر^۱

چکیده:

نظر به مطالعاتی که در حوزه‌ی روانشناسی صورت گرفته است، امروزه از هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن به‌عنوان عاملی که در پیشرفت تحصیلی نقش مهمی ایفا می‌کند، یاد می‌شود. پژوهش حاضر، یک مطالعه از نوع همبستگی، با هدف بررسی نقش هوش هیجانی در پیشرفت تحصیلی فارسی آموزان غیر ایرانی انجام شده است. نمونه‌ی آماری پژوهش، ۱۱۳ فارسی آموز غیر ایرانی زن و مرد با ۷ ملیت مختلف می‌باشد که از مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ره) به روش نمونه‌ی در دسترس انتخاب شده‌اند. ابزار پژوهش پرسشنامه‌ی استاندارد شده‌ی هوش هیجانی بار-آن (۱۹۹۷) بود و معدل فارسی-آموزان در آزمون‌های پایان ترم چهار مهارتی خواندن، نوشتن، مکالمه و شنیدن سال تحصیلی ۹۴-۹۵، به‌عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی مورد استفاده قرار گرفت. نخست فارسی آموزان به پرسشنامه‌ی هوش هیجانی پاسخ دادند و سپس همبستگی نمرات هوش هیجانی آنان با معدل تحصیلی، مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد، بین برخی از مؤلفه‌های پنج‌گانه‌ی هوش هیجانی (درون فردی، میان فردی، خلق عمومی، سازگاری و کنترل استرس) و پیشرفت تحصیلی، رابطه‌ی معناداری وجود دارد. در پایان نتایج مورد بحث و بررسی قرار گرفت و پیشنهادهایی به مدرسان و مؤلفان کتب آموزش فارسی به غیرفارسی‌زبانان ارایه شده است. کلیدواژه‌ها: هوش هیجانی، پیشرفت تحصیلی، فارسی آموزان غیرایرانی

^۱ zohresedighifar@gmail.com عضو هیأت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

۱- مقدمه

در جوامع مختلف، موفقیت و پیشرفت تحصیلی افراد، نشانگر پیشرفت نظام آموزشی آن جامعه است و اصولاً برنامه‌ریزی‌های آموزشی، در سطوح مختلف علمی، با هدف بهبود عملکرد تحصیلی فراگیران آن جامعه انجام می‌پذیرد و این امر، تعیین‌کننده‌ی کیفیت آموزشی جامعه‌ی مربوطه است. عملکرد تحصیلی از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد که یکی از این عوامل هوش است. از آنجا که در هر نظام آموزشی، تصمیمات بسیاری براساس ظرفیت‌ها و توانایی‌های عقلانی به منظور ارائه‌ی فرصت‌ها و راهنمایی به افراد اعمال می‌شود و متعاقباً قضاوت درباره‌ی هوش، تعیین‌کننده‌ی پیشرفت‌ها و شکست‌های افراد می‌باشد، جاجنیوز (۲۰۰۸)، مطالعه‌ی هوش و عملکرد آن را برای بشر مهم و ضروری تلقی می‌نماید. ترستون (۱۹۳۸)، بیان می‌کند، هوش از هفت عامل متمایز تشکیل شده‌است: درک کلامی، سیال کلامی، عدد (محاسبات عددی و حل مسائل)، حافظه، سرعت ادراکی، استدلال قیاسی و تجسم فضایی (چانچولو و استرنبرگ، ۲۰۰۴: ۶). ثرینداک (۱۹۲۰)، هوش هیجانی را توانایی فهم و مدیریت مردم و عاقلانه عمل کردن در روابط انسانی می‌داند. وی رفتار هوشمندانه را متشکل از توانایی‌های خاص گوناگون قلمداد می‌کند. دانیل گلמן (۱۹۹۵) یکی از نظریه‌پردازان برجسته‌ی علوم رفتاری و نویسنده‌ی کتاب کار کردن به‌وسیله‌ی هوش هیجانی هوش هیجانی را استعداد، مهارت و یا قابلیت می‌داند که عمیقاً تمامی توانایی‌های فردی را شامل می‌شود (سبحانی نژاد و یوزباشی، ۱۳۸۷). گلמן، ۸۰ درصد پیشرفت‌های مختلف زندگی را به هوش هیجانی نسبت می‌دهد و هوش هیجانی را به‌عنوان قابلیت برای توانایی‌هایی همچون ایجاد انگیزه در خود و ایستادگی در برابر سرخوردگی، کنترل ضربه‌های ناگهانی و به تأخیر انداختن حس رضایت‌مندی، تعدیل وضع روانی و ناراحتی فرد بواسطه‌ی ایجاد توانایی فکر کردن در وی و نیز تأکید بر داشتن امید معرفی می‌کند (گلמן، ۱۹۹۵: ۳۴). گلמן (۱۹۹۸)، تعریف دیگری از هوش هیجانی ارائه می‌کند و هوش هیجانی را به بیست و پنج قابلیت مختلف تقسیم‌بندی می‌نماید که انگیزه و خود شناسی و دیگر شناسی از آن جمله است. در دو دهه‌ی اخیر، در کشورهای صنعتی توجه زیادی به هوش هیجانی شده و تحقیقات زیادی را

روی این موضوع انجام داده‌اند و شروع به آموزش مهارت‌های هیجانی و اجتماعی در محیط‌های اجتماعی و کاری خود کرده‌اند که نشان از اهمیت موضوع دارد. از گذشته تا به امروز بحث‌های متفاوتی در مورد ماهیت هوش مطرح شده است و در پاسخ به این پرسش - های مهم که هوش یک توانایی محسوب می‌شود یا مجموعه‌ای از توانایی‌هاست؟ و آیا هوش یک مقوله‌ی درونی است یا قابلیت اکتساب دارد؟ نظریه‌های متفاوتی بیان شده است. ترینداک (۱۹۲۰) از سه نوع هوش هیجانی صحبت می‌کند که افراد مختلف در هر یک از این انواع می‌توانند متفاوت باشند:

- هوش انتزاعی: این نوع از هوش با اندیشه و نهادها سروکار دارد. درک روابط اجزا و پدیده‌ها با این نوع از هوش ارتباط دارد. توان درک نظریه‌ها، ریاضیات و ... به این نوع هوش مرتبط است.

- هوش مکانیکی: به ویژگی‌هایی ارتباط دارد که به بهره‌گیری مؤثر از ابزارها و انجام اعمال و فعالیتها مربوط می‌شود. افرادی که از نظر انجام فعالیتها و مهارت‌های عملی بازده خوبی دارند، از هوش مکانیکی بالایی برخوردارند.

- هوش اجتماعی: به توانایی‌های فرد که ایجاد روابط اجتماعی مناسب را میسر می‌سازد اطلاق می‌شود (به نقل از فری‌مان و بلیس، ۲۰۰۵).

از نگاه وکسلر (۱۹۸۵) هوش نتیجه‌ی تأثیر دایمی و متقابل فرد با محیط است و اگر این رابطه متقابل به صورت متعادل انجام گیرد موجب توانایی سازگاری فرد با محیط و پیشرفت هوشی می‌شود. از نظر وی هوش توانایی کلی و جامع فرد است برای اینکه به طور هدفمند عمل کند، به طور منطقی بیندیشد و به طور مؤثر با محیطش به مبادله بپردازد.

ازلم (۲۰۰۶) توانایی تشخیص، درک و کنترل و تنظیم احساسات و عواطف را مهمترین عامل در یادگیری زبان تلقی می‌کند. پتریدز و فارنهام (۲۰۰۴) نیز وجود رابطه بین هوش هیجانی و یادگیری زبان انگلیسی را با دو فرآیند توجیه می‌کنند. اولاً، هوش هیجانی با کنترل و تعدیل انواع مختلف اضطراب، استرس و مشکلات عاطفی، تأثیر بسزایی در ایجاد یک وضعیت روانی پایدار در حین امتحان دادن می‌گذارد. ثانیاً،

- هوش هیجانی در فرآیند تدریس و یادگیری آن دسته از دروس که مسائل و مؤلفه‌های روانی و عاطفی دانش‌آموزان بیشتر در آنها دخیل هستند، مانند درس زبان انگلیسی، اثرات ویژه‌ای بر جای می‌نهد. (به نقل از دوردی نژاد و نوری‌زاده، ۱۳۹۳).
- گل‌من (۱۹۹۸) هوش هیجانی را عاملی در شاد زیستن و خوشبختی افراد می‌داند. وی توانایی در شناخت احساسات و عواطف خود، توانایی در تسلط بر احساسات خود، توانایی در برانگیختن و ترغیب خود، توانایی در شناخت احساسات دیگران و تنظیم روابط خود با دیگران را پنج مهارت اصلی کسانی می‌داند که از هوش هیجانی برخوردارند
- سالووی و میر (۱۹۹۰ : ۱۸۹)، هوش هیجانی را اینگونه تعریف می‌کنند: « توانایی کنترل احساسات و عواطف خود و دیگران، تمایز آنها و بر اساس اطلاعات، سمت و سو بخشیدن آن‌ها». همچنین، به منظور ذکر تفاوت میان توانایی‌های هوش هیجانی و استعدادها یا مشخصه‌های اجتماعی، مدلی با تأکید بر بررسی توانایی‌های ذهنی ارایه داده‌اند. هدف اصلی این مدل بررسی استعدادهای ذهنی خاص برای شناختن و نظم بخشیدن به عواطف است. به گفته‌ی این پژوهشگران، یک مدل جامع و کامل هوش هیجانی باید بر خلاف مدل‌های قبلی که فقط بر روی درک و نظم بخش احساسات تأکید داشتند، شامل معیارهایی برای فکر کردن درباره‌ی احساسات هم باشد.
- میر، سالووی و کاروسو (۱۹۹۷)، مدل مذکور را متشکل از چهار مؤلفه معرفی می‌کنند که هر یک طبقه‌ای از توانمندی‌ها را که بر اساس پیچیدگی و به صورت سلسله‌مراتبی منظم شده‌اند، نشان می‌دهد. این چهار شاخه عبارتند از:
- ۱- ادراک هیجانی: دربرگیرنده شناسایی و درون‌دهی اطلاعات از سیستم هیجانی است.
  - ۲- تسهیل هیجانی از افکار: به طور کلی، تسهیل هیجانی شاخه تفکری، دربرگیرنده استفاده هیجان برای بهبودی فرایندهای شناختی است، حال آنکه شاخه فهم هیجانی، دربرگیرنده پردازش شناختی هیجان است.
  - ۳- فهم هیجانی: دربرگیرنده پردازش آتی و جلوتر از اطلاعات هیجانی با نگاهی به حل مسئله است.
  - ۴- مدیریت هیجان: در رابطه با خود و دیگران است.

در واقع، هوش هیجانی با توانایی درک خود و دیگران (خودشناسی و دیگرشناسی) ارتباط با مردم و سازگاری فرد با محیط پیرامون خویش و پیوند دارد. به عبارت دیگر هوش غیر شناختی پیش بین موفقیت های پیرامون خویش و پیوند دارد به عبارت دیگر هوش غیر شناختی پیش بین موفقیت‌های فرد را در میسر می‌کند و سنجش و اندازه‌گیری آن به منزله‌ی اندازه‌گیری و سنجش و توانایی‌های شخص برای سازگاری با شرایط زندگی و ادامه‌ی حیات در جهان است (بار- آن ، ۱۹۹۷ : ۲۸). براساس دیدگاه بار- آن، هوش هیجانی دارای ۵ سازه کلی و ۱۵ مولفه است که در درون این طبقه‌ها قرار می‌گیرند که عبارتند از:

۱- **هوش هیجانی درون فردی:** این سازه، مؤلفه‌های، ۱- خودآگاهی هیجانی (بازشناسی و فهم احساسات خود)، ۲- جرأت (ابراز احساسات، عقاید، تفکرات و دفاع از حقوق شخصی به شیوه‌ای سازنده)، ۳- خود تنظیمی (آگاهی، فهم، پذیرش و احترام به خویش)، ۴- خود شکوفایی (تحقق بخشیدن به استعدادها بالقوه خویشتن)، ۵- استقلال (خود فرمانی و خود کنترلی در تفکر و عمل شخصی و رهایی از وابستگی هیجانی) را دربر می‌گیرد.

۲- **هوش هیجانی بین فردی:** که مولفه‌های ۱- روابط میان فردی (آگاهی، فهم و درک احساسات دیگران، ایجاد و حفظ روابط رضایت‌بخش دو جانبه که به صورت نزدیکی هیجانی و وابستگی مشخص می‌شود)، ۲- تعهد اجتماعی یا مسوولیت‌پذیری (عضو مؤثر و سازنده گروه اجتماعی خود بودن، نشان دادن خود به عنوان یک شریک خوب)، ۳- همدلی (توان آگاهی از احساسات دیگران، درک احساسات و تحسین آنها) را شامل می‌شود.

۳- **هوش هیجانی مقابله با فشار و استرس:** مولفه‌های ۱- توانایی تحمل استرس (مقاومت در برابر وقایع نامطلوب و موقعیت‌های استرس زا)، ۲- کنترل تکانه (ایستادگی در مقابل تکانه یا انکار تکانه) را شامل می‌شود.

۴- **هوش هیجانی سازگاری:** که دربرگیرنده مؤلفه‌های ۱- حل مساله (تشخیص و تعریف مسائل، همچنین ایجاد راه کارهای مؤثر)، ۲- واقعیت‌آزمایی (ارزیابی مطابقت میان آنچه به طور ذهنی و آنچه به طور عینی، تجربه می‌شود)، ۳- انعطاف‌پذیری (تنظیم هیجان، تفکر و رفتار به هنگام تغییر موقعیت و شرایط) است.

۵- **هوش هیجانی خلق کلی یا عمومی:** شامل مؤلفه‌های ۱- شادی (احساس رضایت از خویشتن، شاد کردن خود و دیگران)، ۲- خوش‌بینی (نگاه به جنبه‌های روشن زندگی و حفظ نگرش مثبت حتی در مواجهه با ناملایمات) (بار - آن، ۱۹۹۷: ۵۴).

بار- آن (۱۹۸۸) در پی یافتن پاسخی برای این سؤال که چرا برخی از افراد نسبت به برخی دیگر در ابعاد مختلف زندگی موفق‌ترند، به تحقیقات بسیاری دست زده است. این سؤال لزوم مرور کامل عواملی که تصور می‌شود موقعیت کلی را رقم می‌زنند و سلامت هیجانی را موجب می‌شوند، ایجاب می‌کند. بار - آن دریافت که تنها کلید پیشرفت و تنها عامل پیش‌بینی‌کننده پیشرفت هوش کلی نیست، بلکه باید در جستجوی عوامل دیگری بود.

در ایران، هر ساله افراد زیادی از سراسر نقاط جهان برای آموختن زبان فارسی به ایران سفر می‌کنند و مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ره) در هر سال پذیرای خیل وسیعی از این فارسی‌آموزان است. طبیعی به نظر می‌رسد در کلاسی که زبان-آموزان آن از ملیت‌های مختلف با جنسیت و شرایط سنی مختلف هستند به دلیل فضای حاکم بر این کلاس‌ها، زبان‌آموزان دچار آشفتگی روانی شوند. کلاسی خارج از محیط آشنای قبلی در کشورشان و در کنار افرادی با جنسیت و قومیت‌های مختلف. بنابراین، در کلاس‌های زبان که زبان‌آموز مجبور به برقراری ارتباط کلامی و تعامل با دیگر زبان-آموزان است، می‌توان تصور نمود که زبان‌آموز تا چه اندازه تحت فشار روانی و استرسی قرار دارد. همچنین، از آنجا که به عقیده‌ی گل‌من (۱۹۹۸) هوش هیجانی و افزایش آن در موقعیت‌های مختلف زندگی، به ویژه در شرایط خاص دشواری‌ها و فشارهای روحی و روانی می‌تواند باعث ایجاد برخوردی مناسب و منطقی با مشکلات و سختی‌ها و دستیابی به آرامش گردد، می‌توان نتیجه گرفت که توجه به هوش هیجانی در کلاس‌های آموزش زبان

از اهمیت فراوانی برخوردار است. تاکنون گزارشی مبنی بر بررسی تأثیر و نقش هوش هیجانی در پیشرفت تحصیلی فارسی‌آموزان غیرایرانی گزارش نشده است، از این رو، مطالعه‌ی حاضر بر آن شد که به بررسی این مهم در یادگیری زبان فارسی به‌عنوان زبان دوم بپردازد. این پژوهش فرضیه‌ی زیر را در نظر گرفت:

- به نظر می‌رسد که هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی فارسی‌آموزان غیرایرانی رابطه‌ی معناداری دارد.

۲- پیشینه‌ی پژوهش

یکی از مهم‌ترین پژوهش‌ها در زمینه‌ی نقش هوش در یادگیری و پیشرفت تحصیلی، پژوهش جینس (۱۹۷۶) است. وی تحقیقی بر روی تعدادی از دانش‌آموزانی که مشغول یادگیری زبان فرانسه بودند انجام داده است. جینس دانش‌آموزان را بر اساس نمرات حاصل از اندازه‌گیری بهره‌ی هوش هیجانی به سه کلاس ۴،۷ و ۱۱ تقسیم کرده و در پایان، ارتباط نمره‌ی خواندن و درک مطلب دانش‌آموزان را با بهره‌ی هوش هیجانی ایشان مورد بررسی قرار داده است. طی این تحقیق دریافته است که دانش‌آموزانی که در بالاترین میزان هوش هیجانی نسبت به سایرین قرار داشته‌اند (کلاس ۱۱) عملکرد بالاتری را نسبت به گروه متوسط (کلاس ۷)، و گروه متوسط از نظر بهره‌ی هوش هیجانی نیز عملکرد بهتری نسبت به گروه زیر متوسط (کلاس ۴) داشته‌اند. در پایان جینس پیشنهاد داده است که در یادگیری و پیشرفت تحصیلی در زبان دوم باید نتایج حاصل از آزمون هوش هیجانی، ملاک انتخاب دانش‌آموزان و قرارگیری ایشان در کلاس‌های مربوطه زبان دوم باشد.

فهم و پیش‌قدم (۲۰۰۷) به بررسی نقش هوش هیجانی بر یادگیری زبان انگلیسی و پیشرفت تحصیلی ۳۲۸ نفر از دانشجویان رشته‌ی زبان انگلیسی پرداخته‌اند. همبستگی نمرات هوش هیجانی دانشجویان با مهارت‌های خواندن، شنیدن، صحبت کردن، نوشتن، و معدل تحصیلی آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت و نتایج حاصل از بررسی آماری، رابطه‌ی معنادار هر چند اندک میان سازه‌های هوش هیجانی، (هوش‌های درون فردی، میان فردی، حالت عمومی، کنترل استرس) با برخی مهارت‌ها و پیشرفت تحصیلی را نشان داد.

در مطالعه‌ای دیگر پیشقدم (۲۰۰۹) بررسی رابطه‌ی هوش هیجانی و میزان پیشرفت تحصیلی در درس زبان انگلیسی دانشجویان ایرانی را در دستور کار خود قرار داد. این پژوهش که بر روی ۵۰۸ دانشجو انجام گرفت حاکی از آن بود که آن دسته از دانشجویانی که نسبت به دیگران از بهره‌ی هوش هیجانی بالاتری برخوردار بودند در بخش‌های مختلف آزمون زبان انگلیسی، یعنی بخش واژگان، خواندن و درک مطلب، دستور زبان و نگارش عملکرد بهتری از خود نشان دادند.

مطلب‌زاده (۲۰۰۹) رابطه تنگاتنگی بین متغیرهای هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی به دست آورده است. براساس یافته‌های این پژوهشگر، هوش هیجانی می‌تواند نقش حیاتی و به سزایی در تقویت توانایی زبانی دانش‌آموزان مخصوصاً در حیطه درک مطلب و دستور زبان ایفا نماید.

کارامان (۲۰۱۲)، طی پژوهشی بر روی ۶۴ انگلیسی‌آموز ترکیه‌ای دریافت، آن دسته از زبان‌آموزانی که از سطح هوش هیجانی بالاتری برخوردار بودند به مراتب در آزمون زبان انگلیسی نمرات بهتری کسب کرده‌اند.

اسفندیاری و اوگرادی (۲۰۱۴)، زارع‌زاده (۲۰۱۳)، بداخشان (۲۰۱۴) همگی به نقش هوش هیجانی در یادگیری زبان انگلیسی و پیشرفت تحصیلی پرداخته‌اند که نتایج حاصل از پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد برخورداری از سطح هوش هیجانی بالاتر، عملکرد بهتر در آزمون‌های مختلف زبان انگلیسی و پیشرفت تحصیلی زبان‌آموزان را در پی دارد.

بشارت و همکاران (۱۳۸۵)، در بررسی رابطه‌ی هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی که از بین ۳۶۰ دانش‌آموز پیش‌دانشگاهی به تعداد یکسان از رشته‌های علوم انسانی، تجربی و ریاضی که در این پژوهش شرکت کردند و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان براساس میانگین کل دیپلم آنها برآورد شد، به این نتیجه رسیدند که هوش هیجانی همبستگی مثبت و معناداری با پیشرفت تحصیلی دارد.

جنابادی (۱۳۹۲)، رابطه خودکارآمدی و هوش هیجانی را با پیشرفت تحصیلی دانش-آموزان شاهد و ایثارگر را بررسی کرده است. نتایج این پژوهش نشان داد که رابطه‌ی معنادار بین مؤلفه‌ی درون‌فردی هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی برقرار است. علی‌رغم پژوهش‌های فراوانی که به نقش مثبت هوش هیجانی در یادگیری جنبه‌های مختلف یادگیری زبان انگلیسی اذعان نموده‌اند، خانزاده و دیگران (۲۰۰۷) رابطه‌ی معناداری را بین هوش هیجانی و پیشرفت مهارت کلامی در زبان انگلیسی گزارش نکرده‌اند که از این حیث قابل تأمل است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع آزمایشی است و نتایج و پیامدهای کاربردی دارد. جامعه‌ی آماری پژوهش به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و کلیه‌ی فارسی‌آموزان غیرایرانی سطح پیشرفته‌ی مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین را که شامل ۱۱۳ فارسی‌آموز (۹۴ مرد و ۱۹ زن) از ملیت‌های لبنانی، سوری، عراقی، چینی، تونسی، یمنی و سریلانکایی، دربرمی‌گرفت. لذا، می‌توان گفت در پژوهش حاضر، جامعه‌ی آماری با نمونه‌ی آماری برابر است. این فارسی‌آموزان، در سال تحصیلی ۹۴-۹۵، دوره‌ی عمومی زبان فارسی را با پیشرفت پشت سر گذاشته بودند و وارد دوره‌ی پیشرفته شده بودند. میانگین سنی زبان‌آموزان ۳۴ سال بود و در بازه‌ی سنی ۴۱-۲۴ سال قرار داشتند. در پژوهش حاضر از پرسشنامه‌ی سنجش هوش هیجانی بار-آن (۱۹۹۷) و معدل فارسی-آموزان از درس‌های شنیدن، خواندن، مکالمه و نگارش سال تحصیلی ۹۴-۹۵ استفاده شده است. پرسشنامه‌ی بار-آن شامل ۴۳ پرسش است، به همراه پنج سازه‌ی اصلی و ۱۵ مؤلفه که در مقدمه به شرح آن‌ها پرداختیم. پایایی پرسشنامه به سه روش آلفای کرونباخ، فرم موازی یا همتا و زوج و فرد سنجیده شده است و مطابق آلفای کرونباخ عدد ۰/۹۳ می‌باشد (سموعی، ۱۳۸۱). پنج سازه‌ی اصلی هوش هیجانی در این پرسشنامه به شرح زیر است:

۱- مهارت‌های درون فردی شامل، ۲- مهارت‌های میان فردی شامل، ۳- سازگاری شامل، ۴- کنترل استرس شامل و ۵- خلق عمومی
ابتدا برای هر سوال از ۵ تا ۱ نمره گذاری شد. افراد پاسخ‌هایشان را با توجه به مقیاس پنج امتیازی لیکرت، کاملاً موافقم، موافقم، تا حدودی، مخالفم و کاملاً مخالفم (کاملاً موافق= ۵، کاملاً مخالف = ۱) انتخاب کردند، سپس میانگین هر مؤلفه با توجه به پرسش‌های آن مؤلفه به دست آمد. بنابراین برای هر مؤلفه امتیازی بین ۱ تا ۵ به دست می‌آمد که ۵ امتیاز بالا و ۱ امتیاز پایین محسوب می‌شد. در انتهای پژوهش، نمونه‌ی پرسشنامه پیوست می‌باشد.

جهت اجرای پژوهش، ابتدا از فارسی‌آموزان غیرایرانی خواسته شد تا به پرسشنامه‌ی هوش هیجانی بار- آن که به فارسی روان ترجمه شده بود پاسخ دهند. قبل از اجرای پرسشنامه‌ی هوش هیجانی بار- آن (۱۹۹۷)، برای آشنایی بیشتر فارسی‌آموزان نسبت به اهمیت پژوهش و دقت در نحوه‌ی تکمیل پرسشنامه و تاکید بر محرمانه بودن پاسخ‌ها، توضیحاتی در اختیار ایشان قرار داده شد و در نهایت از آنها خواسته شد به سؤالات پرسشنامه به دقت جواب دهند و سؤالی را تا حد امکان بی‌جواب نگذارند. پس از تکمیل، پرسشنامه‌ها بر اساس دستورالعمل، نمره‌گذاری گردیدند، سپس داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در ابتدا به توصیف داده‌ها و نمونه‌ها از طریق فراوانی، میانگین و انحراف معیار داده‌های مورد بررسی ارائه و به منظور بررسی فرضیه‌ی تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. شایان ذکر است به منظور تعیین رابطه‌ی هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی، معدل نمرات چهار مهارت شنیدن، خواندن، نگارش و مکالمه‌ی فارسی‌آموزان استخراج گردید. آزمون‌های هر کدام از این درس‌ها به صورت هماهنگ و توسط مدرسان باسابقه‌ی زبان فارسی و با در نظر گرفتن اصول استاندارد طراحی شده بود. آزمون‌های مذکور از منظر روایی آزمون توسط ده نفر از اساتید با سابقه مورد تأیید قرار گرفته بود و مطابق اصول طراحی آزمون‌های زبان طراحی شده بود. پایایی حاصل از آزمون به روش

آلفای کرونیخ برای خواندن ۸۶٪، در آزمون شنیدن ۹۱٪، و برای آزمون‌های نگارش و مکالمه به ترتیب ۸۹٪ و ۸۸٪ گزارش گردید.

۴. تحلیل داده‌ها

۴-۱- آمار توصیفی

در این بخش ابتدا به شرح آمار توصیفی می‌پردازیم.

جدول ۱- مشخصه‌های آماری نمرات آزمودنی‌ها در پرسشنامه‌ی هوش هیجانی

مقیاس	تعداد	میانگین	میانه	نما	انحراف استاندارد	واریانس	بیشینه	کمینه
هوش هیجانی	۱۱۳	۱۰۶/۷۴	۱۰۹	۱۰۸	۱۳/۱۹	۱۷۲/۴۶	۱۳۳	۵۲

داده‌های جدول فوق نشان می‌دهد که گستره‌ی نمرات افراد در پرسشنامه‌ی هوش هیجانی بین ۵۲ تا ۱۳۳ می‌باشد. در جدول بالا از مقایسه‌ی شاخص‌های مرکزی در پرسشنامه‌ی هوش هیجانی می‌توان نتیجه گرفت که نمودار توزیع هوش هیجانی در افراد از حالت طبیعی تقریباً متقارن برخوردار است.

جدول ۲- مشخصه‌ی آماری نمرات معدل آزمودنی‌ها

مقیاس	تعداد	میانگین	میانه	نما	انحراف استاندارد	واریانس	بیشینه	کمینه
معدل فارسی آموزان	۱۱۳	۱۴/۴۷	۱۴/۵۸	۱۳	۱/۴۳	۲/۲۴	۱۹/۲۶	۱۱/۹۰

در جدول فوق گستره‌ی معدل افراد نشان داده شده است که بین ۱۱/۹۰ تا ۱۹/۲۶ در نوسان است و بیشترین فراوانی معدل نمره‌ها ۱۳ می‌باشد (نما=۱۳). با مقایسه‌ی شاخص‌های مرکزی، منحنی از حالت تقریباً متقارن برخوردار است.

۴-۲- آمار استنباطی

در اینجا به تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش همبستگی پیرسون می‌پردازیم و جداول مربوطه را ارائه می‌کنیم.

جدول ۳- داده‌های توصیفی شامل تعداد، میانگین، انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش میان فارسی‌آموزان

تعداد	انحراف استاندارد	متغیرها میانگین
۳۴	۱۱۳	سن ۴/۱۲
۱۴/۴۷	۱۱۳	پیشرفت تحصیلی ۱/۴۳
۱۰۶/۷۴	۱۱۳	هوش هیجانی ۱۱۹
۲۱/۲۲	۱۱۳	خودآگاهی هیجانی ۴/۷۱
۲۱/۲۷	۱۱۳	جرأت ۴/۲۸
۲۰/۱۲	۱۱۳	خودتنظیمی ۳/۱۱

۲۴/۲۵	۱۱۳	خودشکوفایی	۴/۳۹
۲۲/۳۶	۱۱۳	استقلال	۴/۵۵
۲۰/۱۹	۱۱۳	روابط میان فردی	۳/۴۱
۱۸/۲۱	۱۱۳	تعهد اجتماعی	۲/۷۵
۱۹/۸۵	۱۱۳	همدلی	۳/۲
۱۷/۸	۱۱۳	توانایی تحمل استرس	۲/۲۱
۲۳/۱۷	۱۱۳	کنترل تکانه	۳/۷۸
۱۹/۹۱	۱۱۳	حل مساله	۲/۵۶
۲۰/۸	۱۱۳	واقعیت آزمایی	۲/۹۹
۲۳/۵	۱۱۳	انعطاف پذیری	۳/۴۲
۲۱/۶۴	۱۱۳	شادی	۲/۷۸

۱۸/۴

۱۱۳

خوش بینی

۲/۹۳

۴- آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پیشرفت تحصیلی و هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن میان آزمودنی‌ها

پیشرفت تحصیلی	ضریب همبستگی	متغیرها	داری
۰/۲۴۲		هوش هیجانی	*۰/۰۴
۰/۱۴		خودآگاهی هیجانی	*۰/۰۱
۰/۱۵		جرأت	*۰/۰۳
۰/۳۶		خودتنظیمی	*۰/۰۴
۰/۲۱		خودشکوفایی	*۰/۰۱
۰/۱۸		استقلال	*۰/۰۰
۰/۱۳		روابط میان فردی	*۰/۰۴

۰/۰۷۶	تعهد اجتماعی
	*۰/۰۳
۰/ ۱۱	همدلی
	*۰/۰۱
۰/۷۷	توانایی تحمل استرس
	۰/۴۳
۰/۰۰۳	کنترل تکانه
	۰/۷۳
۰/۱۵	حل مساله
	۰/۰۹
۰/۱۷	واقعیت آزمایی
	۰/۶۷
۰/۶۰	انعطاف پذیری
	۰/۵۳
۰/۱۵	شادی
	۰/۱۰
۰/۲۱	خوش بینی
	۰/۳۴
	* $0.05 > P$

جدول شماره‌ی (۴) ضریب همبستگی هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن را با پیشرفت تحصیلی نشان می‌دهد. یافته‌های حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین برخی از مؤلفه‌های هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی، رابطه‌ی معناداری وجود دارد، هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی در سطح 0.05 ، رابطه‌ی معناداری دارد، همچنین

در بین مؤلفه‌های هوش هیجانی، هوش درون‌فردی که شامل خودآگاهی هیجانی، جرأت، خودتنظیمی، خودشکوفایی و استقلال و هوش میان‌فردی که روابط میان‌فردی، تعهد اجتماعی و همدلی را در بر دارد سازه‌هایی هستند که با پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی معنادار دارند. از این‌رو، فرضیه‌ی پژوهش در خصوص رابطه‌ی معنادار بین هوش هیجانی فارسی-آموزان و پیشرفت تحصیلی مورد تأیید قرار گرفت.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که پیش‌تر گفته شد، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هوش هیجانی در پیشرفت تحصیلی فارسی‌آموزان غیرایرانی انجام گرفت. بدین منظور ۱۱۳ فارسی‌آموز از مرکز زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین به روش نمونه‌گیری در دسترس در نظر گرفته شدند. معدل تحصیلی حاصل از آزمون‌های چهار مهارتی خواندن، شنیدن، مکالمه و نگارش پایان‌ترم سال تحصیلی ۹۴-۹۵ این فارسی‌آموزان استخراج گردید، و با پاسخ‌های حاصل از پرسشنامه‌ی هوش هیجانی بار - آن (۱۹۹۷) از منظر همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفت. بطور کلی نتایج حاصل از تحلیل همبستگی پیرسون مؤید این مطلب است که بطور کلی، هوش هیجانی در پیشرفت تحصیلی فارسی‌آموزان غیرایرانی تأثیر معنادار و مثبت دارد که نتیجه‌ی حاصل شده نشانگر این مهم است که با افزایش هوش هیجانی، پیشرفت تحصیلی دانشجویان افزایش می‌یابد. این امر همسو با پژوهش‌های فراوانی همچون پارکر و همکاران (۲۰۰۴)، استوارت (۱۹۹۶)، بار - آن (۲۰۰۰)، براکت و سالووی (۲۰۰۴)، فهیم و پیشقدم (۲۰۰۷) و شات و همکاران (۱۹۹۸) است که به معناداری و تأثیر مثبت هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی تأکید کرده‌اند. در برخی پژوهش‌ها نیز رابطه‌ی بین این دو متغیر مشاهده نشده است، همچون خازنده و دیگران (۲۰۰۷) که از این حیث، نتایج پژوهش حاضر با این مطالعه مطابقت ندارد. پژوهش حاضر از این حیث نیز مورد توجه است که از میان سازه‌های پنج‌گانه‌ی هوش هیجانی، هوش درون‌فردی و هوش میان‌فردی تأثیر مثبت و معناداری بر پیشرفت

تحصیلی فارسی‌آموزان غیرایرانی داشته است. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند به مدرسان زبان فارسی جهت اصلاح مواد درسی و همچنین ارائه برنامه درسی منسجم کمک شایانی نماید. انیاس (۱۹۹۶) بر این باور است که هوش هیجانی را می‌توان آموزش داد و افزایش داد. بنابراین، یک مدرس زبان فارسی بوسیله گنجاندن برنامه‌های آموزشی مناسب می‌تواند در این مهم گام بردارد. پژوهشگران در حوزه تهیه و تدوین کتب آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان باید از فونونی برای تألیف استفاده نمایند که به مقوله‌ی هوش هیجانی توجه کافی نماید. آموزش مهارت‌های اجتماعی در کنار تدریس کتب زبان فارسی می‌تواند نقش مؤثری در یادگیری بهتر زبان فارسی بعنوان زبان دوم داشته باشد. این آموزش‌ها نه تنها زبان‌آموزان را در امر یادگیری زبان فارسی یاری می‌رسانند، بلکه در زندگی شغلی آینده‌ی آن‌ها نیز نقش مؤثری خواهند داشت. افراد با هوش درون فردی بالا از رفتار، خلیات و احساسات خویش، شناخت کافی و عمیقی دارند. اینگونه افراد تنهایی را به جمع ترجیح داده و تمایلی به انجام کارهای گروهی ندارند. مدرسان آموزش زبان فارسی در طرح درس خود، باید برای فعالیت‌های انفرادی اینگونه زبان‌آموزان، جایی در نظر بگیرند. از آنجا که ابراز خود و بحث و گفتگوی کلاسی مورد علاقه‌ی افراد دارای هوش درون فردی بالا است، در کلاس درس، آن‌ها را مخاطب قرار دهند و نظر آن‌ها در موارد مختلف درسی جویا شوند. نوشتن انشا توسط این دسته را در دستور کار خود قرار داده و پروژه‌های فردی زبان‌آموزی را تعریف نمایند. گروه‌بندی و انجام کارهای گروهی از تمایلات انفرادی است که دارای هوش هیجانی میان فردی بالا هستند. این عده از افراد در پی رهبری افراد گروه خود هستند و علاقه به اداره‌ی هم‌گروهی‌های خود دارند. به عبارتی، کار مشترک با دیگر افراد و انجام پروژه‌های گروهی از علائق چنین افرادی است. مهارت‌های ارتباطی این افراد در حد بالایی است و به راحتی قادر به تبادل افکار و نظرات خود با دیگران هستند. گفت‌وگو را دوست دارند و از برقراری ارتباط کلامی لذت می‌برند. در رابطه با چنین زبان‌آموزانی، گروه‌بندی کلاس‌ها و سرگروه ساختن زبان‌آموزان و ارائه‌ی پاره‌ای وظایف کلاسی بدان‌ها می‌تواند در جهت تقویت و عدم سرخوردگی ایندسته مثمر ثمر باشد. بطور کلی مدرسان زبان فارسی می-

تواند با لحاظ ساختن فعالیت‌هایی که برشمرده شد به نیازهای روحی هر دو گروه فارسی-آموزان جواب مثبت داده و ایشان را در پیشرفت تحصیلی خود یاری دهند. در پایان پیشنهاد داده می‌شود که در تحقیقات آتی، نقش هوش هیجانی با نقش هوش علمی یا همان آی. کیو مورد مقایسه قرار گیرد. می‌توان در پژوهش‌های آینده، متغیرهای سن، ملیت و میزان تحصیلات فارسی‌آموزان را نیز در تأثیرگذاری هوش هیجانی بر پیشرفت تحصیلی زبان فارسی مورد بررسی قرار داد.

کتابنامه

- پیش‌قدم، رضا و قنسولی، بهزاد (۱۳۸۷). «نقش هوش هیجانی در یادگیری زبان انگلیسی و پیشرفت تحصیلی». *پژوهش زبان‌های خارجی*، شماره ۴۳، بهار ۱۳۸۷، صفحه ۵۶-۴۱.
- دوردی‌نژاد، فرهاد و نوری‌زاده، فرهاد. (۱۳۹۳). «نقش هوش هیجانی به عنوان مؤلفه‌های میانجی در رابطه بین گرایش به تفکر انتقادی و پیشرفت تحصیلی در درس زبان انگلیسی». *پژوهش در آموزش*. جلد ۱، شماره ۱، ص ۵۰-۴۵.
- دهشیری، غ. ۱۳۸۲. *هنجاریابی پرسشنامه‌ی هوش هیجانی بار-آن در بین دانشجویان دانشگاه تهران و بررسی ساختار عاملی آن*. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.
- سبحانی نژاد، مهدی و یوزباشی، علیرضا (۱۳۸۷). *هوش هیجانی و مدیریت در سازمان (مبانی نظری، شیوه‌های آموزش و ابزارهای سنجش)*. تهران: انتشارات یسطرون.
- سموعی، راحله، (۱۳۸۱). *ترجمه و هنجاریابی آزمون هوش هیجانی*. موسسه تحقیقاتی علوم رفتاری سینا (روان تجهیز).
- عسگری، پرویز و روشنی، خدیجه. (۱۳۹۱). «مقایسه هوش فرهنگی، هوش هیجانی، سازگاری فردی-اجتماعی دانشجویان زن و مرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز». *فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ*. سال سوم. شماره دوازدهم. ص ۶۳-۴۹.

فرخ اسلاملو، نازیلا. (۱۳۹۲). « مطالعه مقایسه‌ای ماهیت هوش هیجانی بر یادگیری زبان خارجی در دانشجویان رشته‌های پرستاری و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی ارومیه ». مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره یازدهم، شماره هفتم، پی در پی ۴۸، ص ۴۹۷-۴۹۱.

کیاروچی، ژ؛ فورگاس، ژ؛ مایر، ج. (۲۰۰۳). هوش هیجانی در زندگی روزمره. ترجمه: نوری امام‌زاده‌ای، اصغر و نصیری، حبیب‌الله. چاپ اول. (۱۳۸۳). اصفهان: انتشارات نوشته.

گل‌من، دانیل. (۱۹۹۹). هوش هیجانی در کار. ترجمه بهمن ابراهیمی و محسن جوینده. (۱۳۸۳) تهران: انتشارات بهین دانش.

Badakhshan, S. (2012). The Relationship between Emotional Intelligence and Listening. The Iranian EFL Journal, 6, 127.

Bar-On, R. (1997). Bar-On emotional quotient inventory: User's manual. Toronto: Multi-Health Systems, 2, 191-244.

Bar-On, R. (1988). The development of a concept of psychological well-being. Unpublished doctoral dissertation, Rhodes University, South Africa.

Bar-On, R. & Parker, D.A. (2000). The hand book of emotional Intelligence: Theory development assessment, application at home, school and workplace, Jossey Bass; San Francisco, CA.

Ennis, R. H. (1996). Critical thinking. Upper Saddle River, N. J.: Prentice Hall. Retrieved from of Applied and Basic Sciences. 3(9), 1953-1956.

Esfandiari, R., & Ekradi, E. (2014). «Relationship between Iranian EFL learners' emotional intelligence and their performance on cloze test. Procedia »Social and Behavioral Sciences 435 – 444.

Fahim, M. & Pishghadam, R. (2007). On the role of emotional, verbal, and psychometric intelligences in the academic

achievement of students majoring in language learning. *Asian EFL Journal*, 9, 240-253.

Freeman(2003). *Emotional Intelligence at the sheratonstadio city* .[online]at://www.sixeconds.com

Freedman ,Jan Bless . K(2005). «Emotional Intelligence and Matters». *journal of educational and psychological consultation*. (<http://www.proquestdatabase.com>)

Genesee, F. (1976). The role of intelligence in second language learning. *Language Learning*, 26(2), 267-280.

Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam.

Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam.

Karaman.E, (2012). « Turkish undergraduate students' emotional intelligence and their performance on English language test (Master's thesis)». Eastern Mediterranean University.Gazima usa, North Cyprus. Retrieved from <http://www.academians.org>

Khanzade, A., Marefat, H., Hejazi, B. & Jafari, G. (2007). Emotional intelligence, assertiveness and verbal articulation of EFL learners: Any relationship? *Pazhuhesh-e-Zabanhaye Khareji*, 9, 19-41

Mayer, J. D., Caruso, D., & Salovey, P. (1998). *The multifactor emotional intelligence scale*. Unpublished report available from the authors.

Motallebzadeh K.(2009). « The relationship between the emotional intelligence of Iranian EFL learners and their reading comprehension and structural ability». *Journal of Teaching English as a Foreign Language and Literature*.1(4): 39-55.

Ozlem, A. (2006). *Is emotional intelligence or mental intelligence more important in language learning?* **Journal of applied science**, vol. 6, Issue 1. p. 66- 70.

Pishghadam, R.(2009). *Emotional and verbal intelligences in language learning.* **Iranian Journal of Language Studies**, ۳(۱),

۴۳-۶۴.

Salovey, P., & Mayer, J. (1990). *Emotional intelligence: Imagination, cognition, and personality*, 9(3), 185-211.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

توجه: بررسی مقاله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

PROPOSAL
پروپوزال

توجه: پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

ISI
Scopus

توجه: آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو